

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2014, 158: 36-39

УДК: 330.341

JEL: M21

Н. Андреюк, канд. екон. наук, доц.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ**ІННОВАЦІЙНИЙ АСПЕКТ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНИ**

У статті визначено інноваційну активність як один із ключових чинників підвищення конкурентоспроможності країни. Проаналізовано сучасний стан, проблеми і напрями розвитку інноваційної діяльності підприємств України.

Ключові слова: конкурентоспроможність; інновації; інноваційна діяльність; інноваційна продукція; інноваційні технології.

Постановка проблеми. В сучасних умовах глобалізації та інтеграції характерною ознакою національних економік є активізація інноваційної діяльності. Інновації, наука, освіта стають визначальними чинниками розвитку держави і суспільства. Кожна країна, яка прагне до конкурентоспроможності на міжнародному рівні, вибудовує власну інноваційну політику: формуються національні інноваційні системи, розробляються стратегії інноваційного розвитку, збільшуються витрати на наукові дослідження. Вдала стратегія, в основі якої лежить інновація, дозволяє державам у короткий термін здійснювати економічні прориви.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні теоретичні аспекти інноваційного розвитку розглядаються у працях багатьох вітчизняних та закордонних вчених, таких як І. Ансофф, Л. Антонюк, З. Варналій, А. Гальчинський, В. Гесць, С. Глазьев, П. Друкер, О. Жилінська, О. Кабанов, М. Крупка, І. Макаренко, В. Осецький, М. Портер, С. Поляков, В. Сизоненко, Р. Фатхутдинов, В. Шевченко, Й. Шумпетер та ін. Разом із тим, деякі аспекти теорії та практики інноваційної активності, що стосуються формування стратегії інноваційного розвитку країни, яка базувалась би на інноваційних і конкурентних можливостях підприємств, досі не знайшли глибокого відображення у наукових публікаціях.

Мета статті. Метою даної статті є дослідження інноваційної складової у конкурентоспроможності країни на основі аналізу та оцінки сучасного стану інноваційності українських підприємств.

Результати. Оскільки новітні технології визначають не лише довгострокові перспективи економічного зростання й поліпшення якості життя населення, а й впливають на конкурентоспроможність національної економіки, інноваційний розвиток є одним із пріоритетів державної політики будь-якої країни. Слід зазначити, що за даними Всесвітнього економічного Форуму за індексом глобальної конкурентоспроможності Україна у 2013-2014 р.р. перемістилася з 73-го на 84-е місце серед 148 країн. Складовими цього індексу є, зокрема, і субіндекси "Технологічна готовність" та "Інновації", за якими Україна посідає відповідно 94-е та 93-є місця проти 81-го та 71-го минулого року. Динаміка складових цих субіндексів представлена у таблиці 1.

Дані таблиці свідчать про зниження субіндексу "Технологічна готовність" (на 13 пунктів) в основному за рахунок негативних тенденцій у напрямку наявності та впровадження підприємствами нових технологічних процесів (зниження відповідно на 26 та 31 пункт), а також прямих іноземних інвестицій і передачі технологій (зниження на 21 пункт). В той же час, за рахунок погіршення рейтингу за можливостями інновацій аж на 42 пункти, урядових закупівлі передової високотехнологічної продукції та наявності вчених та інженерів на 21 пункт, витрат компаній на наукові й дослідні роботи та співробітництва між науковими та промисловими установами на 8 пунктів, Україна не змогла піднятися вище 93 місця в рейтингу за субіндексом "Інновації".

Таблиця 1. Динаміка складових субіндексів "Технологічна готовність" та "Інновації"

Складові субіндекси "Технологічна готовність" та "Інновації"	Рейтинг України			
	Роки			
	2010-2011	2011-2012	2012-2013	2013-2014
Субіндекс "Технологічна готовність", у тому числі:	83	82	81	94
наявність новітніх технологій	92	96	80	106
рівень впровадження технологій	96	82	69	100
прямі іноземні інвестиції і передача технологій	124	124	109	131
користувачі Інтернету, %	70	92	88	93
абоненти швидкісного Інтернету	71	59	69	71
пропускна спроможність інтернету	96	77	86	84
Субіндекс "Інновації", в тому числі:	63	71	71	93
можливості для інновацій	37	42	58	100
якість науково-дослідних установ	68	72	64	69
витрати компаній на наукові й дослідні роботи	69	75	104	112
співробітництво між науковими та промисловими установами	72	70	69	77
урядові закупівлі передової високотехнологічної продукції	112	112	97	118
наявність вчених та інженерів	53	51	25	46
патенти та винаходи USPTA	64	71	51	52

Джерело: складено на основі [1, 2].

У зв'язку з цим вкрай необхідним і доцільним є координація зусиль з посилення конкурентних переваг, пов'язаних із розвитком інноваційного середовища і створенням сприятливих умов для стабілізації економічного розвитку в країні, що, в свою чергу, вимагає масштабного технічного й технологічного інноваційного оновлення підприємств. Саме інноваційно активні підприємства, які здійснюють розробку, впровадження

нових або удосконалених продуктів, послуг і методів їх передачі, технологічних процесів, складають основу інноваційного розвитку країни.

Однак економічний, фінансовий, матеріально-технічний стан підприємств не сприяє розвитку інноваційних процесів. Основні показники, що характеризують інноваційну діяльність українських підприємств, представлені у таблиці 2.

Як свідчить аналіз інноваційної діяльності українських підприємств, питома вага підприємств, що займаються інноваціями, постійно коливається і на початок 2013 р. складала 17,4%, а питома вага підприємств, які впроваджували інновації, складала всього 13,6%, так і не досягнувши рівня 2002 р. Більше того, відбувається стабільне скорочення питомої ваги реалізованої інноваційної продукції в обсягах промислової, яка складала на початок 2013 р. всього 3,3%.

Невисока ефективність інноваційної діяльності проявляється також у низькому рівні новизни промислової продукції, незначному обсязі витрат на технологічні інновації у порівнянні з реальними потребами країни в

технологічному оновленні і розширенні спектру принципово нової вітчизняної продукції. Як свідчать дані табл.2, інноваційна діяльність підприємств характеризується перевагою продуктивних інновацій в порівнянні з технологічними. Певне зростання нових видів продукції у 2012 р. частково пов'язане з поширеною практикою мікроінновацій, спрямованих на поліпшення окремих параметрів продукції, що випускається. А динаміка виробництва нових видів техніки свідчить про те, що більшість підприємств промисловості продовжують віддавати перевагу закупівлі готового обладнання для вдосконалення діючого виробництва.

Таблиця 2. Показники інноваційної діяльності підприємств у 2002-2012 р.р.

Роки	Питома вага підприємств, що займалися інноваціями, %	Кількість підприємств, що впроваджували інновації, од.	Частка підприємств, що впроваджували інновації, %	Впроваджено нових технологічних процесів, найм.	Освоєно виробництво нових видів продукції, найм.	Освоєно виробництво нових видів техніки, найм.	Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової, %
2002	18,0	1506	14,6	1142	22847	520	7,0
2003	15,1	1232	12,7	1482	7416	710	5,6
2004	13,7	968	10,1	1094	3978	450	5,8
2005	11,9	810	8,2	1537	3152	598	6,5
2006	11,2	999	10,0	1145	2408	786	6,7
2007	14,2	1186	11,5	1419	2526	881	6,7
2008	13,0	1160	10,8	1647	2446	758	5,9
2009	12,8	1180	10,7	1893	2685	641	4,8
2010	13,8	1217	11,5	2043	2408	663	3,8
2011	16,2	1327	12,8	2510	3238	897	3,8
2012	17,4	1371	13,6	2188	3403	942	3,3

Джерело: складено на основі [3].

Дослідження інноваційної активності українських підприємств передбачає також аналіз динаміки витрат на інновації, джерел та напрямів їх використання.

Таблиця 3. Джерела фінансування технологічних інновацій та напрями їх використання у 2002-2012 роках, млн.грн

	Загальна сума витрат	У тому числі за напрямками				У тому числі за рахунок коштів			
		дослідження і розробки	придбання нових технологій	підготовка виробництва для впровадження інновацій	придбання машин та обладнання, пов'язані з упровадженням інновацій	власних	державного бюджету	іноземних інвесторів	інші витрати
2002	3018,3	270,1	149,7	1865,6	732,9	2141,8	45,5	264,1	562,4
2003	3059,8	312,9	95,9	1873,7	777,3	2148,4	93,0	130,0	688,4
2004	4534,6	445,3	143,5	2717,5	1228,3	3501,5	63,4	112,4	857,3
2005	5751,6	612,3	243,4	3149,6	1746,3	5045,4	28,1	157,9	520,2
2006	6160,0	992,9	159,5	3489,2	1518,4	5211,4	114,4	176,2	658,0
2007	10850,9	986,5	328,4	7471,1	2064,9	7999,6	144,8	321,8	2384,7
2008	11994,2	1243,6	421,8	7664,8	2664,0	7264,0	336,9	115,4	4277,9
2009	7949,9	846,7	115,9	4974,7	2012,6	5169,4	127,0	1512,9	1140,6
2010	8045,5	996,4	141,6	5051,7	1855,8	4775,2	87,0	2411,4	771,9
2011	14333,9	1079,9	324,7	10489,1	2440,2	7585,6	149,2	56,9	6542,2
2012	11480,6	1196,3	47,0	8051,8	2185,5	7335,9	224,3	994,8	2925,6

Джерело: складено на основі [3].

Дані, наведені у таблиці 3, свідчать про нестійку тенденцію зростання витрат підприємств України на інно-

вації. У 2011 р. вони зросли порівняно з 2009 і 2010 р.р., коли відбулося падіння майже у 2 рази. Але вже у

2012 р. знову відбулося зменшення цих витрат на 20 %. Продовжують зростати лише витрати на дослідження і розробки. В той же час витрати на придбання нових технологій знизилися за 2011-2012 р.р. більше, ніж у 6 разів, що й відобразилося на падінні у 2013 р. субіндексу наявності новітніх технологій на 26 пунктів та субіндексу рівня впровадження технологій на 31 пункт.

Продовжують зберігатися певні диспропорції у фінансуванні окремих видів інноваційної діяльності. Найбільшу частину витрат на технологічні інновації складають витрати на виробниче проектування, інші види підготовки виробництва до випуску нових продуктів (70,1 %). Доля витрат на дослідження і розробки нових продуктів, послуг склала всього 10,4 %. Доля витрат на придбання машин, обладнання та інших основних засобів, що необхідні для впровадження інновацій склала 19 %. Водночас, на придбання нових технологій, що визначають перспективи технологічного розвитку (включаючи патентні та безпатентні ліцензії), направляє лише 0,5 % коштів.

Відзначені особливості кількісних та якісних параметрів інноваційних витрат значною мірою визначаються умовами фінансування інновацій. Як засвідчують дані таблиці 3, найбільше зростання фінансування технологічних інновацій за 2002-2012 р.р. відбулося за рахунок коштів з державного бюджету (з 45,5 до 224,3 млн.грн.), які, однак, складають всього 2 % від загальних інноваційних витрат підприємств. Частка іноземних інвестицій склала всього 8,7 %. Основним же джерелом фінансування інноваційної діяльності підприємств залишається власні кошти, частка яких в інноваційних витратах складає 63,9 %.

На жаль, за даними офіційної статистики можна лише констатувати, скільки було витрачено грошових коштів на інновації, скільки вироблено та реалізовано інноваційної продукції, які джерела та напрямки фінансування інноваційної діяльності підприємства тощо. Але ці показники не дають можливості зробити загальний висновок про місце підприємства на ринку продукції або окремого виду економічної діяльності у контексті інноваційного розвитку.

Разом з тим, економічний аналіз може використовуватися не лише як інструмент оцінки досягнутого рівня інноваційної активності та стійкості підприємства, але й для оцінки зміни цього рівня під впливом різних техніко-економічних факторів. Водночас аналіз інноваційної діяльності виступає інструментом для розробки управлінських рішень, націлених на підвищення ефективності функціонування підприємства, а також використовується для оцінки інноваційних підрозділів і спеціалістів.

Особливого значення у зв'язку з цим набувають науково обґрунтовані методи виявлення резервів, зокрема синергічного ефекту від спільного їх впровадження, що сприяють створенню високоефективного механізму, який забезпечує безперервне генерування і найшвидше використання науково-технічних досягнень у діяльності промислового підприємства.

З метою забезпечення перспективної діяльності підприємств, формування економічної стійкості у довгостроковому періоді необхідна така реорганізація системи управління, яка б дозволила здійснити нарощування темпів інноваційного розвитку господарюючих суб'єктів у ринковому середовищі з використанням інноваційної сприйнятливості промислових підприємств. При формуванні інноваційної програми підприємство має передбачити своєчасну модернізацію або напрямки диверсифікації продукції, що випускається, фінансування НДДКР і освоєння нових виробів, які раніше підприємством не випускалися.

Причинами того, що питома вага підприємств, які мають певні розробки з впровадження ефективних технологій, які дозволяють випускати продукцію на рівні світових стандартів, тримається на рівні 11-12%, є: орієнтація підприємств на короткострокові результати діяльності всупереч середньостроковим і довгостроковим; неготовність підприємств до зміни ринкового попиту внаслідок відсутності чіткого зв'язку між результатами маркетингових досліджень і роботами з оновлення продукції; неефективність використання наявних коштів, незбалансованість інвестиційної політики підприємства, яка призводить до розпорошення коштів; непристосованість систем планування, обліку і контролю в сучасних умовах господарювання і неефективність фінансового менеджменту, управління витратами виробництва, що не дає використовувати реальні резерви підвищення конкурентоспроможності продукції.

Здійснювати інновації підприємствам перешкождали численні фактори, серед яких можна виділити фінансові (занадто високі інноваційні витрати, недостатність коштів у межах організації або групи підприємств та за її межами), пов'язані зі співробітництвом та інформацією (відсутність інформації про технології, ринка, труднощі перебування партнерів інноваційної діяльності), а також з наявністю кваліфікованого персоналу. Ще два чинники відносяться до ринкових – домінування певних підприємств (сильні конкуренти), невизначений попит на інноваційні товари або послуги.

Стимулювання інноваційної діяльності підприємств в Україні передбачає підготовку відповідного базису для стійкого інноваційного розвитку економіки:

- подолання монополізму;
- усунення адміністративних бар'єрів і корупції [4];
- пряму фінансову підтримку інноваційних процесів, яка полягає в безпосередньому фінансуванні перспективних наукомістких виробництв за рахунок бюджетних коштів;
- надання безвідсоткових або пільгових позик і грантів;
- державне замовлення на інноваційні продукти і проведення наукових досліджень і розробок, проектних та конструкторських робіт із щорічним моніторингом результативності його виконання;
- підвищення якості міжнародного трансферу технологій у промисловість;
- державні виплати провідним науковим установам і вченим;
- фіскальні пільги для підприємств-інноваторів, а саме: пільгове оподаткування компаній, які впроваджують інновації; податковий кредит; перетворення короткострокового грошового кредиту в довгостроковий, що, в свою чергу, вимагає коректування різних нормативних актів;
- розвиток організаційно-правових форм інноваційної діяльності та інноваційної інфраструктури (науково-дослідних установ, освітніх закладів, консалтингових фірм, фінансово-кредитних установ, страхових компаній, центрів сприяння розвитку і впровадження інновацій, науково-технологічних парків (технопарків), інкубаторів бізнесу, венчурних фондів і фірм тощо);
- податкові пільги для вищих навчальних закладів, наукових установ і організацій в обсягах і напрямках, визначених чинним законодавством, що забезпечило б збалансування розвитку секторів науки та зміцнення зв'язків між ними, розвиток фундаментальних і прикладних наук, формування мережі наукових центрів, докорінну перебудову наукової експериментальної бази;
- сприяння комерціалізації науково-дослідних розробок;

• стимулювання творчої активності, створення умов для її розвитку.

Реалізація зазначених заходів підтримки інноваційної діяльності підприємств потребує внесення змін до чинних законів про наукову, науково-технічну та інноваційну діяльність, створення державної інформаційної інфраструктури, здійснення контролю за розвитком в Україні пріоритетних напрямів інноваційної діяльності, створення державного інноваційного фонду, фінансово-кредитних компаній, венчурних фондів та ін.

Висновки. Таким чином, динаміка розвитку сучасного суспільства і його конкурентоздатність значною мірою залежить від ефективності інноваційних процесів. Результати інноваційної діяльності стають головним джерелом науково-технічного, економічного і соціального розвитку. При цьому підвищення рівня інноваційності промислових підприємств стає однією з ос-

Н. Андreyuk, канд. екон. наук, доц.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

ИННОВАЦИОННЫЙ АСПЕКТ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ УКРАИНЫ

В статье определена инновационная активность как один из ключевых факторов повышения конкурентоспособности страны. Проанализировано современное состояние, проблемы и направления развития инновационной деятельности предприятий Украины.

Ключевые слова: конкурентоспособность; инновации; инновационная деятельность; инновационная продукция; инновационные технологии.

N. Andreyuk, Ph.D., Associate Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

Innovation aspects OF UKRAINE COMPETITIVENESS

The basic indicators characterizing innovativeness of Ukrainian companies was analysed as well as the fact that the proportion of companies that have some development with the introduction of effective technologies that can produce the products according to the international standards, is insignificant. The factors, that prevented enterprises to innovate, were defined.

Keywords: competitiveness; innovations; innovative activity; innovative products; innovative technologies.

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2014, 158: 39-45

УДК: 330.341.4:332.72(477)

JEL: G300

Л. Чубук, канд. екон. наук, доц.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ В СФЕРІ УПРАВЛІННЯ КОМЕРЦІЙНИМ НЕРУХОМИМ МАЙНОМ В УКРАЇНІ

Розкрито поширеність, тенденції розвитку та специфіку здійснення управління комерційним нерухомим майном у вітчизняній практиці. Проілюстровано динаміку показників, що характеризують стан ринку комерційної нерухомості м. Києва та ефективність її використання. Проведено порівняльний аналіз привабливості основних секторів українського ринку комерційної нерухомості (офісного, торговельного, складського) з позицій інвестування та професійного управління.

Ключові слова: управління комерційною нерухомістю; інвестування у нерухоме майно; оренда нерухомості; ставка капіталізації; рівень вакантності.

Постановка проблеми. Управління комерційним нерухомим майном як зовнішнє професійне управління відноситься до нових видів послуг, які затребувані в національній економіці та динамічно розвиваються у кількісному та якісному вимірі. Необхідність підвищення ефективності інвестування у нерухоме майно, дохідності його використання, зростання вартості та капіталізації тощо, особливо у післякризовий період, зумовлює значний інтерес до інструментів, особливостей, тенденцій розвитку послуг управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В останні десятиріччя у зарубіжній науковій літературі проблемам управління нерухомістю приділяється значна увага. Теоретичні засади управління комерційною нерухомістю, методи розробки та види стратегій управління, оцінка ефективності і ризиків управління як окремими об'єктами, так і портфелем нерухомості, розглядаються

нових умов суттєвого підвищення конкурентоспроможності української економіки.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Всесвітнього економічного Форуму. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2012-2013/>, http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2013-14.pdf

2. Офіційний сайт Міністерства економіки України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.me.gov.ua/control/publish/article/main?art_id=173714&cat_id=173713

3. Офіційний сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

4. Андreyuk Н.В., Загайнова Н.Л. Теория инноваций и теория конкуренции: сущностное содержание и реалии новой экономики / Н.В. Андreyuk, Н.Л. Загайнова // Вестник ПГУ. – 2013. – №3 (19). – С.24-34.

Надійшла до редколегії 28.03.14

у роботах ряду російських вчених, таких як А.Н. Асаул, Л.П. Белих, Н.В. Васильєва, П.Г. Грабовий, С.В. Грибовський, С.Н. Максимов, Е.С. Озеров, Є.І. Тарасевич, В.С. Чекалін. Серед польських науковців відомі праці у галузі дослідження різних аспектів управління нерухомістю М. Брукса, Є. Кухарської-Стасяк, Я. Левандовської, К. Щахуловича. У спеціалізованих публікаціях західних авторів, таких як П. Фрідман, Н. Ордуей, Р. Рутерфорд, К. Меннінг, С. Рулак, Г. Меллер, Р. Мюлбак, Х. Ноурс, Д. Капозза, Е. Мак-Лин, Г. Елдред, Ч. Хьюлет, Г. Кауфман та ін. висвітлюються питання: формування доходу від об'єкта нерухомості з врахуванням власного та позичкового капіталу; розрахунку ставок дисконту та капіталізації для визначення вартості нерухомості; структурування систем управління корпоративною нерухомістю та інвестиційним портфелем; врахування ризику, дохідності та диверсифікації інвестиційного

© Чубук Л., 2014